Sensorveiledning for SPED3001/3003 – 2025

Eksamensoppgave Modul 3

Lærevansker og særskilte behov i et individ- og systemperspektiv

Denne eksamenen er knyttet til modul 3 på SPED 3001/3003, som omhandler psykososiale vansker og personlighetsutvikling.

Tid: 18.02.2025. kl.09 (6.timer). Ingen hjelpemidler tillatt

Se kursbeskrivelsene med læringsmål under eller i Canvas UiO (som er like for begge kursene):

https://www.uio.no/studier/emner/uv/isp/SPED3001/

https://www.uio.no/studier/emner/uv/isp/SPED3001/v25/timeplan/index.html#FOR

Du skal besvare enten oppgave 1 eller oppgave 2. Både deloppgave a og b skal besvares under den oppgaven du velger.

Oppgave 1

Gruppe 1

A) Beskriv hva som karakteriserer gruppen av unge som starter tidlig med normovertredende atferd
B) Gjør deretter rede for hvilke faktorer som kan bidra til at den normbrytende atferden avsluttes eller reduseres og hvilke som øker sannsynligheten for at den blir vedvarende eller av mer alvorlig karakter

Oppgave 2

A) Beskriv hva som kjennetegner internaliserte vansker hos barn og unge
B) Diskuter deretter sammenhengen mellom psykiske vansker/lidelser og skolefunksjon blant barn i grunnskolen

Generelle kriterier ved sensurering:

- Oppgaveteksten skal presiseres og avgrenses
- Oppgaveteksten skal besvares
- Det skal redegjøres for sentrale begreper i oppgaveteksten og relevant teori.
- Teorien som belyses, bør i hovedsak være basert på pensumlitteratur, men det kan også være sentralt å trekke inn annen faglitteratur.
- Det kan være aktuelt å trekke inn egne eller andres eksempler fra praksis, men da må disse drøftes opp mot litteratur som er anvendt i besvarelsen.
- Oppgaven bør ha en logisk oppbygning og indre sammenheng.
- Teksten bør være skrevet i akademisk stil, i hele setninger og med logiske avsnitt.

Du skal besvare enten oppgave 1 eller oppgave 2. Både deloppgave a og b skal besvares under den oppgaven du velger.

Oppgave 1a

Oppgavetekst:

A. Beskriv hva som karakteriserer gruppen av unge som starter tidlig med normovertredende atferd

Sensorveiledning:

Den tidlige utviklingsbanen har ifølge Moffitt (2006) opprinnelse i nevropsykologiske forstyrrelser som er kombinert med ytre risikofaktorer og miljø som ikke ivaretar sårbarhet. En god besvarelse bør beskrive både sentrale individ og miljøfaktorer som karakteristika på tidlig starter gruppen. Her vil det være naturlig å komme inn på tidlige individuelle trekk (som f.eks. svak emosjonsregulering, impulsivitet, aggresjon med høy intensitet, ADHD), tvingende samspill og sammenfallende risikofaktorer som prosesser som driver utviklingen av en denne løypen. Siden det dette vårsemesteret har vært satt søkelys på individuelle faktorer i både pensum og forelesning forventes en sterk oppgave å beskrive en eller flere av de som er fokusert (f.eks. CU-trekk eller BIS/BAS).

Eksempler fra pensum/forelesninger på individ/miljøfaktorer som karakteriserer tidlig starter gruppen:
Barnet/den unge: Svake sosiale ferdigheter, aggressivitet, impulsiv og ukonsentrert, trasser, lav empati, callous unemotional traits, temperament (lav BIS/høy BAS).
Foreldre/Lærere/barnehagepersonell: avviser vanskelige barn/unge, tar igjen (hevner seg), gir lav støtte til positiv atferd, har oppsyn med, lett for å eskalere konflikter, impulsivt temperament, lav forventning om å mestre barn med atferdsvansker/lav forventning til det å være forelder, svake ferdigheter.
Kontekstuelle faktorer: svak struktur, voksne som trekker i ulike retninger, svake relasjoner mellom voksen og barn, ettergivende eller autoritære lærere/foreldre/barnehagetilsatte, kaotiske omgivelser.

Tidligstart-mønster er karakterisert ved at de går fra mindre alvorlige til mer alvorlige symptomer, og det kan se ut til at senere atferdsvansker kommer i tillegg til tidligere atferdsvansker fremfor å erstatte dem (såkalt kummulativ kontinuitet). Videre opptrer atferdsvanskene i flere situasjoner og sprer seg fra familien til barnehagen, skolen og nærmiljøet. Disse barna har den mest negative

prognosen, og risikoen for å fortsette den negative utviklingen er stor for dem som debuterer tidlig med alvorlige normovertredelser – dette gjelder spesielt aggresjon. Det kan i denne sammenheng også være grunn til å hente stoff fra Waller et al. sin artikkel for å beskrive utviklingen av CU-trekk som predikerer alvorlig voldskriminalitet.

Generelt er det viktig at studentene begrunner sine valg og bidrar med akademisk drøfting basert på pensum og selvstendig tenkning.

Gode oppgaver evner å poengtere samspill mellom individuelle og kontekstuelle forhold.

Relevant pensumlitteratur:

Andershed, H., Andershed, A. K., & Wallin Weihe, H. J. (2007). Normbrytende atferd hos barn: Hva sier forskningen? Gyldendal akademisk.

Bjørnebekk, R. & Bjørnebekk, G. (2009). Alvorlige atferdsproblemer og antisosialitet. Barn. Oslo: Universitetsforlaget.

Dadds, M. R., & Salmon, K. (2003). Punishment insensitivity and parenting: Temperament and learning as interacting risks for antisocial behavior. Clinical child and family psychology review, 6, 69-86.

Dishion, T. J., & Patterson, G. R. (2015). The development and ecology of antisocial behavior in children and adolescents. *Developmental psychopathology: Volume three: Risk, disorder, and adaptation*, 503-541. 38s.

Moffitt, T. E. (2017). Life-course-persistent versus adolescence-limited antisocial behavior. In Developmental and life-course criminological theories (pp. 75-103). Routledge.

Patterson, G. R., DeBaryshe, B. D., & Ramsey, E. (2017). A developmental perspective on antisocial behavior. Developmental and life-course criminological theories, 29-35.

Tremblay, R. E. (2000). The development of aggressive behavior during childhood: What have we learned in the past century? *International Journal of Behavioral Development, 24(2*), 129-141

Waller, R., & Hyde, L. W. (2018). Callous-unemotional behaviors in early childhood: The development of empathy and prosociality gone awry. *Current opinion in psychology*, *20*, 11-16.

Oppgave 1b

A) Oppgavetekst: Gjør deretter rede for hvilke faktorer som kan bidra til at den normbrytende atferden avsluttes eller reduseres og hvilke som øker sannsynligheten for at den blir vedvarende eller av mer alvorlig karakter

Sensorveiledning:

Oppgav 1b kan ha flere gode løsningsalternativ. Den som er mest nærliggende ut fra pensum, er å diskutere hvordan en ved å endre mekanismer som driver utviklingen av alvorlige normovertredende atferd kan redusere en negativ utvikling. Å ta utgangspunkt i den barnebegrensende gruppen og hva som kjennetegner den, er også en mulighet.

I pensum er det satt søkelys på endring av relasjoner/samspill via økning av sosial kompetanse eller ved at lærere/barnehageansatte/foreldre endrer måten de håndterer barnet/den unge. Kjennetegn ved en sterk oppgave er at den tar opp og diskuterer sentrale risiko- og beskyttelsesfaktorer det er mulig å endre på ulike alderstrinn, i ulike kontekster og for ulike individer. Faktorene som er beskrevet under 1a) bør videre følges opp videre og elaboreres.

Relevant pensumlitteratur:

Andershed, H., Andershed, A. K., & Wallin Weihe, H. J. (2007). Normbrytende atferd hos barn: Hva sier forskningen? Gyldendal akademisk.

Bjørnebekk, R. & Bjørnebekk, G. (2009). Alvorlige atferdsproblemer og antisosialitet. Barn. Oslo: Universitetsforlaget. 20s

Dishion, T. J., & Patterson, G. R. (2015). The development and ecology of antisocial behavior in children and adolescents. *Developmental psychopathology: Volume three: Risk, disorder, and adaptation*, 503-541. 38s.

Moffitt, T. E. (2006). Life-course-persistent versus adolescence-limited antisocial behavior. U: D. Cicchetti i DJ Cohen (Ur.), Developmental psychopathology: Risk, disorder and adaptation (str. 570–598). 28s.

Moffitt, T. E. (2018). Male antisocial behaviour in adolescence and beyond. Nature human behaviour, Volum 2. 177-186. 9s.

Patterson, G. R., DeBaryshe, B. D., & Ramsey, E. (2017). A developmental perspective on antisocial behavior. In Developmental and Life-course Criminological Theories (pp. 29-35). Routledge. 6s.

Tremblay, R. E. (2000). The development of agressive behaviour during childhood: What have we learned in the past century? International journal of behavioral development, 24(2), 129-141

Waller, R., & Hyde, L. W. (2018). Callous-unemotional behaviors in early childhood: the development of empathy and prosociality gone awry. Current Opinion in Psychology, 20, 11-16.

Relevante forelesninger:

10. jan. 12:15–14:00 Tidlig startere: Risiko og motstandsfaktorer i småbarnsalder G. Bjørnebekk

13. jan. 14:15–16:00 Aggresjonsutviklingen F. Vergunst

21. jan. 12:15–14:00 Individuelle forskjeller som risikofaktor for antisosial atferd. G. Bjørnebekk

Oppgave 2a

Oppgavetekst:

Beskriv hva som kjennetegner psykiske vansker/lidelser hos barn og unge

Sensorveiledning:

Definisjon, kjennetegn og forekomst av psykiske vansker og lidelser kan beskrives. I den sammenheng bør lidelse og vanske defineres. En naturlig avgrensning kan være å ta utgangspunkt i angst og depresjon, men her er det flere muligheter. For eksempel er traumer som konsekvens av mobbing fokusert i pensum og undervisning. En sterk oppgave vil også kunne skille mellom ulike former og alvorlighetsgrad, ta for seg ulike symptomer og variasjon over situasjoner og alderstrinn.

Oppgave 2b

Oppgavetekst: Diskuter deretter sammenhengen mellom internalisering og skolefunksjon blant barn i grunnskolen

Sensorveiledning:

Skolefunksjon og hva en god skolefunksjon predikeres av, burde presenteres. Her skal det også diskuteres hvordan internalisering og skolefunksjon påvirker hverandre gjensidig. For eksempel vil en god oppgave diskutere hvorfor ungdom med angst/depresjon symptomer har større risiko for dårlige akademiske prestasjoner, skolevegring, manglende skolegang og fremtidige psykiske helseproblemer.

Relevant pensumlitteratur:

Drugli, M. B & Lekhal, R. (2019). Livsmestring og psykisk helse.

Idsoe, T., Dyregrov, A., & Idsoe, E. M. (2012). Bullying and PTSD symptoms. Journal of Abnormal Child Psychology, 40, 901-911.

Idsøe, E., & Idsøe, T. (2016). Mobbing i et traumeperspektiv. I E. Bru, E.M.C. Idsøe & K. Øverland (eds.) Psykisk helse i skolen (pp. 109-124). Oslo: Universitetsforlaget.

Ogden, T. (2022). Sosial kompetanse og problematferd blant barn og unge (2. utgave.). Gyldendal akademisk. (kap. 6).

Pedersen, M. L., Holen, S., Lydersen, S., Martinsen, K., Neumer, S. P., Adolfsen, F., & Sund, A. M. (2019). School functioning and internalizing problems in young schoolchildren. BMC psychology, 7(1), 1-13.

Novak, M., & Mihić, J. (2017). Prevention of Internalized Problems of Children and Youth in Academic Setting. In B. Bernal-Morales: Health and Academic Achievement. London: Intechopen

Relevante forelesninger:

15. jan. 12:15–14:00 Psykisk helse i barnehagen. R. Lekhal

16. jan. 12:15–14:00 Livsmestring og resiliens hos de yngste barna R. Lekhal

29. jan. 12:15–14:00 Konsekvenser for de som mobbes M. A. Nordahl

30. jan. 12:15–14:00 Psykisk helse og livsmestring i skolen G. Øzerk